

۱۰۰ اثر معمار سینان در استانبول

انتشارات طحان

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

۱۰۰ اثر معمار سینان در استانبول

تالیف

باشاک ائوز اورال

ترجمه و گردآوری

مروارید عباسی

انتشارات طحان

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

سرشناسه	: أنوز اورال، باشاک
عنوان و نام پدیدآور	: ۱۰۰ اثر معمار سینان در استانبول / تالیف باشاک أنوز اورال: ترجمه و گردآوری مروارید عباسی.
مشخصات نشر	: تهران: طحان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۸۴ ص: مصور.
شابک	: 978-600-7581-90-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: Istanbul'un 100 Mimar Sinan Eseri.
یادداشت	: تمایه.
عنوان گسترده	: صد اثر معمار سینان در استانبول.
موضوع	: معمار سینان، ۱۴۸۹-۱۵۸۸ م. -- نقد و تفسیر
موضوع	: Sinan, Mimar -- Criticism and interpretation
موضوع	: معماری -- ترکیه -- استانبول
موضوع	: Architecture -- Turkey -- Istanbul
موضوع	: مسجدها -- ترکیه -- استانبول
موضوع	: Mosques -- Turkey -- Istanbul
موضوع	: ساختمان‌های عمومی -- ترکیه -- استانبول
موضوع	: Public buildings -- Turkey -- Istanbul
شناسه افزوده	: عباسی، مروارید، ۱۳۶۶-
رده بندی کنگره	: NA۱۳۷۰/الف۸ص۴ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	: ۶۳/۹۱۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۱۳۳۱۳

۱۰۰ اثر معمار سینان در استانبول

تالیف: باشاک أنوز اورال

ترجمه و گردآوری: مروارید عباسی

چاپ: سام

صحافی: سام

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

مدیر تولید: ابوالفضل چلاغلو

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۸۱-۹۰-۲

www.tahanpub.ir
tahan_publication@yahoo.com

تلفن مرکز پخش: ۰۲۱-۶۶۴۰۳۲۰۸-۶۶۴۰۳۱۹۱
تلفکس: ۰۲۱۶۶۹۶۷۰۵۹ همراه: ۰۹۱۲۱۹۸۵۶۱۷

۹	مقدمه مترجم
۱۰	دبیاجه
۱۱	معرفی
۱۲	پیشگفتار نویسنده

مسجد جامع‌ها

۱۸	۱. مسجد جامع آهی چلبی
۲۱	۲. مسجد جامع بالی پاشا
۲۴	۳. مسجد جامع چاووش باشی
۲۷	۴. مسجد جامع داماد فرهاد پاشا
۲۹	۵. مسجد جامع فرخ کدخدا
۳۲	۶. مسجد جامع قاضی اسکندر پاشا
۳۵	۷. مسجد جامع قاسم پاشا
۳۸	۸. مسجد جامع حاجی اوحد
۴۰	۹. مسجد جامع خادم ابراهیم پاشا
۴۳	۱۰. مسجد جامع خرم چاووش
۴۵	۱۱. مسجد جامع خسرو چلبی رمضان افندی
۴۸	۱۲. مسجد جامع کاپی آغاسی، جامع محمود آقا
۵۰	۱۳. مسجد جامع مسیح محمد پاشا
۵۳	۱۴. مسجد جامع ملا چلبی (جامع فیندیکلی)
۵۵	۱۵. مسجد جامع محی الدین چلبی (جامع چوکور جوما)
۵۷	۱۶. مسجد جامع نشانجی محمد پاشا
۶۰	۱۷. مسجد جامع نشانجی
۶۲	۱۸. مسجد جامع پیاله پاشا (ترسانه)
۶۵	۱۹. مسجد جامع رستم پاشا
۶۹	۲۰. مسجد جامع سینان پاشا
۷۲	۲۱. مسجد جامع سوکولو محمد پاشا (عزراپ کاپی)
۷۵	۲۲. مسجد جامع سلیمان چلبی (اوسکوپ لو جامع)
۷۷	۲۳. مسجد جامع شاه سلطان
۷۹	۲۴. مسجد جامع شاهزاده جهانگیر
۸۲	۲۵. مسجد جامع ترشوجو زاده حسین چلبی
۸۴	۲۶. مسجد جامع یونس بی

مسجدها

۸۸	۲۷. مسجد عراقیه جی احمد چلبی (مسجد مشه لی)
۹۰	۲۸. مسجد آریاجی باشی
۹۲	۲۹. مسجد دختر چیوی زاده (جامع چاووش)
۹۴	۳۰. مسجد داوود آغا (مسجد سرای آغاسی)
۹۷	۳۱. مسجد دفتردار محمود چلبی
۹۹	۳۲. مسجد درویش علی
۱۰۱	۳۳. مسجد دوحانی زاده
۱۰۲	۳۴. مسجد دوگمه جی پاشا
۱۰۴	۳۵. مسجد حاجی حمزه
۱۰۶	۳۶, ۳۷. مسجد و مدرسه خادم ابراهیم پاشا (مسجد اسه کاپی)
۱۰۹	۳۸. مسجد حسن چلبی
۱۱۰	۳۹. مسجد کایسونی زاده
۱۱۲	۴۰. مسجد کریمت چی احمد چلبی
۱۱۵	۴۱. مسجد میمی کدخدا
۱۱۶	۴۲. مسجد معمار سینان آغا
۱۱۸	۴۳. مسجد سوکوآلو محمد پاشا
۱۱۹	۴۴. مسجد سلیمان سوپاشی
۱۲۰	۴۵. ۴۶. مسجد و مدرسه اوچ باش نورالدین حمزه
۱۲۲	۴۷. مسجد یحیی کدخدا

دار القرا

۱۲۴	۴۸. دارالقرا خسرو کدخدا
-----	-------------------------

حمامها

۱۲۸	۴۹. حمام آتیک والده سلطان
۱۳۰	۵۰. حمام چینی لی (حمام بارباروس محی الدین پاشا)
۱۳۳	۵۱. حمام چوملک چیلر (حمام آرکا چشمه، حمام دره)
۱۳۵	۵۲. حمام خاصکی خرم سلطان
۱۳۹	۵۳. حمام خسرو کدخدا
۱۴۱	۵۴. حمام مرکز افندی
۱۴۳	۵۵. حمام اودا باشی بهروز آغا
۱۴۵	۵۶. حمام سوکوآلو محمد پاشا (حمام یشیل دیرک)
۱۴۶	۵۷. حمام والده سلطان (حمام ایاکاپی)

کاروانسراها

۵۸. خان جیجه (کاروانسرای رستم پاشا) ۱۵۰
 ۵۹. کاروانسرای کورشونلو ۱۵۳
 ۶۰. کاروانسرای سلطان سلیمان ۱۵۵
 ۶۱. کاروانسرای سمیز علی پاشا (کاروانسرای علی پاشا) ۱۵۷

پل‌ها

۶۲. پل حرامی دره ۱۶۰
 ۶۳. پل سلطان سلیمان (پل بیوک چکمهجه) ۱۶۱
 ۶۴. پل سلطان سلیمان (پل سیلیوری) ۱۶۵
 ۶۵. کوشک سلطان مراد سوم ۱۶۸

مجموعه‌ها

۶۶. مجموعه آتیک والده ۱۷۲
 ۶۷. مجموعه خاصکی خرم سلطان ۱۷۵
 ۶۸. مجموعه کارا احمد پاشا ۱۷۸
 ۶۹. مجموعه کیلیچ علی پاشا ۱۸۱
 ۷۰. مجموعه مهروماه سلطان (ادیرنه کاپی) ۱۸۵
 ۷۱. مجموعه مهروماه سلطان (اسکودار) ۱۸۸
 ۷۲. مجموعه سوکوتو محمد پاشا (ایوب) ۱۹۰
 ۷۳. مجموعه سوکوتو محمد پاشا (کادیرگا) ۱۹۳
 ۷۴. مجموعه سلیمانیه ۱۹۶
 ۷۵. مجموعه شاهزاده محمد ۲۰۲
 ۷۶. مجموعه شمسی احمد پاشا ۲۰۵
 ۷۷. مجموعه زال محمود پاشا ۲۰۸

مدرسه‌ها

۷۸. مدرسه کاپی آغاسی جعفر آغا (مدرسه سوگوک کویو) ۲۱۴
 ۷۹. مدرسه نشانجی محمد بی ۲۱۶
 ۸۰. مدرسه رستم پاشا ۲۱۸
 ۸۱. مدرسه سمیز علی پاشا ۲۲۰
 ۸۲. مدرسه سلطان سلیم ۲۲۲

مناره

۸۳. مناره ایاصوفیه ۲۲۶

آشپزخانه

۲۳۰. ۸۴. آشپزخانه توپکاپی

کاخ

۲۳۴. ۸۵. کاخ ابراهیم پاشا

بناهای آبی

۲۴۰. ۸۶. کمر اول بند (پاشا دره)

۲۴۳. ۸۷. کمر گوزلجه

۲۴۵. ۸۸. حوض کبیر (سر حوض)

۲۴۷. ۸۹. کمر کووک (اگری)

۲۴۹. ۹۰. کمر ماگلووا

۲۵۲. ۹۱. اوزون کمر

آرامگاهها

۲۵۶. ۹۲. آرامگاه بارباروس خیرالدین پاشا

۲۵۹. ۹۳. آرامگاه حاجی احمد پاشا

۲۶۱. ۹۴. آرامگاه خسرو پاشا

۲۶۴. ۹۵. آرامگاه پرتو محمد پاشا

۲۶۶. ۹۶. آرامگاه سیاوش پاشا

۲۶۹. ۹۷. آرامگاه سلطان سلیم

۲۷۲. ۹۸. آرامگاه شاه خوبان خاتون

۲۷۳. ۹۹. آرامگاه شاهزادهها

۲۷۵. ۱۰۰. آرامگاه شیخ یحیی افندی

مقدمه مترجم

معماری تجلی هویت و فرهنگ مردمان یک شهر می‌باشد و بدون شک نقش معمار در عینیت بخشی به این حقیقت انکارناپذیر است. معمار سینان به عنوان اسطوره هنر معماری در سطح جهانی و یکی از نامدارترین معماران امپراتوری عثمانی با خلق آثار و معماری منحصر به فرد، که هر یک از این آثار جاودانه از یک فرهنگ، تاریخ و یک سبک معماری در تاریخ آن سرزمین خبر می‌دهند روحی شگرف در کالبد شهر استانبول دمید.

یکی از خصوصیات بارز در شهر تاریخی استانبول پیوند ناگسستنی هویت و مکان می‌باشد. درک مفاهیم پایه‌ای هویت یک مکان که متأثر از باورها و اعتقادات یک جامعه می‌باشد تأثیر عمیقی بر لایه‌های کالبدی و درونی آثار آن جامعه در مقیاس خرد (معماری) و کلان (شهر) بر جای می‌گذارد. معمار سینان هر بنا را متناسب با بانی آن، کاربرد، نیاز، روح درون آن و مکانی که در آن قرار دارد شکل داده و با توجه به زمین شیب‌دار استانبول، بنا را طوری خلق کرد که گویا از زمین رویده‌اند؛ سینان روح مکان را در بنا پدیدار می‌کند...

همانطور که اشاره شد نقش معمار سینان، معماری که با وجود گذشت ۵۰۰ سال همچنان تحقیق بر روی آثار وی ادامه دارد را در شکل‌گیری شهر استانبول نمی‌توان نادیده گرفت. سینان همزمان با اوج امپراطوری عثمانی توانست گام‌های بزرگی در معماری و به خصوص در معماری مساجد بردارد. اما رازی در پشت این حقیقت نهفته است که در این کتاب و در منابع دیگر به آن به طور مختصر اشاره شده و آن نقش معمار ایرانی عجم علی تبریزی، استاد بزرگ معمار سینان در آموزش معماری به وی و گنجینه و دستاوردهایی که پس از خود برای معمار سینان برجای گذاشت می‌باشد ... و این نقطه عطف گواه اشتراکات فرهنگی دو سرزمین ترکیه و ایران می‌باشد.

طی تحقیقاتی که اخیراً در باب اشتراکات فرهنگی دو کشور انجام می‌شود، به عنوان یک معمار با ترجمه و گردآوری این کتاب که شامل مجموعه‌ای از ۱۰۰ اثر برجسته و ارزشمند معمار سینان در شهر استانبول می‌باشد گامی در این مسیر نهاده و امید است این تلاش راه‌گشای همه محققان و علاقه‌مندانی باشد که در این مسیر گام برمی‌دارند.

دیباچه

استانبول که در نقطه تلاقی قاره‌ها و فرهنگ‌ها قرار گرفته، شهری می‌باشد که پایتخت سه امپراطوری بوده است. استانبول که در هر دوره‌ای از تاریخ یک "شهر جهانی" بوده، هنوز خصوصیات خود را به عنوان یک مرکز سیاسی، اقتصادی و فرهنگی حفظ نموده است. تأثیرات جهانی شدن را با قدرت حس کرده و به اهمیت و جاذبه خود ادامه می‌دهد.

با انتخاب استانبول به عنوان پایتخت فرهنگی اروپا در سال ۲۰۱۰ بسیاری از فعالیت‌ها را با موفقیت به واقعیت مبدل ساختیم. در بین این فعالیت‌ها در رابطه با استانبول رسانه‌هایمان نقش مهمی بر عهده دارند.

ما به رسانیدن آثار مکتوب در مورد ارزش‌های تاریخی، فرهنگی و ادبی شهرمان به دست خوانندگان اهمیت زیادی قائل هستیم. باور داریم این آثار هم در غنای گفتگوی استانبول با دنیا و نیز پیشرفت ادراک و آگاهی شهری در استانبول سهم بزرگی ایفا می‌کند. در سری "چهره‌های استانبول" تاریخ، فرهنگ، علم، هنر، ادبیات و دیگر عرصه‌ها چهره‌های مختلف استانبول را معرفی کرده، همچنین فرهنگ شهری استانبول را به عنوان سهمی کوچک منتشر می‌کنیم.

به عنوان شهرداری شهر بزرگ استانبول، پس از این نیز به گردآوری آثار ارزشمند در رابطه با استانبول برای شما ادامه خواهیم داد. در دوران گذشته با ایجاد موزه‌های جدید، سالن‌های تئاتر و فعالیت‌های هنری، استانبول را که به شکل یک مرکز فرهنگی پویا درآمده و در فضایی فرهنگی-هنری یک مرکز جاذبه بین‌المللی شده هر روز بیشتر از قبل به سوی پیشرفت خواهیم برد.

به دلیل انتخاب استانبول به عنوان پایتخت فرهنگی اروپا در سال ۲۰۱۰ از کسانی که همت و اقدام به انتشار سری چهره‌های استانبول نمودند تشکر می‌نمایم. بدین وسیله احترام و علاقه خود را به تمام استانبولی‌ها تقدیم می‌کنم.

دکتر قدیر توپباش

معرفی

" اثر های معمار سینان در استانبول

برای عبور یک فرهنگ از گذرگاه تمدن برخی عناوین اساسی وجود دارد. فرهنگ‌هایی که به یک نقطه معین اشباع می‌رسند، از این آزمون‌ها گذشته و طبق نتایج خود برای راه بعدی نیز اولین گام‌ها را بر می‌دارند. هنگام کسب عنوان فرهنگ تمدن این‌ها عناصر لازم جهت عبور یا رویارویی می‌باشند. آن چه که فرهنگ را داخل چهارچوب "تمدن" قرار می‌دهد "هویت" است و یکی از پارامترهای فراوان در بیان این نگرش معماری می‌باشد...

هنگامیکه موضوع مورد بحث استانبول باشد، رویارویی با معماری قدیم شهر که معاصران را در حیرت فرو می‌برد و تا به امروز نیز احساس حیرت را برمی‌انگیزد، بدون یادآوری از آثار معمار سینان ممکن نمی‌شود. معمار سینان مقیاس اندازه‌گیری نبوغ در معماری است... این شهر که شاهد "شاگردی" و "دستیاری" سینان بوده، در کنار آن "استاد"ی او را با حیرت نظاره می‌کند. از جامع شاهزاده باشی تا سلیمانیه "باشکوه" و از آن جا به جامع سلیمیه اوج معماری امتداد می‌یابد، معمار سینان برگزیده‌ترین آثار خود را تقدیم استانبول نموده و معمار روح استانبول نیز می‌باشد. در چهارچوب پروژه چهره‌های استانبول، کتاب صد اثر معمار سینان در استانبول آثار معمار سینان که شاهکارهای وی به استانبول عظمت بخشیده را در یک مجموعه گردآوری می‌نماید. در عین حال شخصیت‌های مهم قرن ۱۶ را به صحنه می‌آورد. این آثار که زیبا و برجسته‌ترین نمونه‌های فهرست معماری استانبول را تشکیل می‌دهد، در معنای دیگر فرصت آن را می‌دهد که طرح‌های هنری استاد معمار نیز دنبال شود. البته مهم‌تر از آن تاریخ این مکان‌ها، حکایت‌های ساخت و "مفاهیم" آن‌ها که روح دوران عثمانی در استانبول را شکل داده، به احساس عاشقان استانبول امروزی تقدیم می‌کند. در یک معنا این کار که فرصت نو شدن ذهن را نیز می‌دهد، از لحاظ شناخت واقعی این "اوج" معماری که به طور تصادفی می‌بینیم و بدون قید از کنار آن می‌گذریم نیز فرصتی مهم فراهم می‌آورد. کارهای معمار سینان سرمعمار استانبول که پایتخت یک تمدن باستانی بوده، با الهام فرهنگ خود به سنگ، از گذشته تا امروز و از امروز تا آینده روشنی بخش خواهد بود.

با آرزوی این که این اثر دفتر یادبود و راهنمایی باشد برای کسانی که در این روشنایی قدم می‌گذارند...

پیشگفتار نویسنده

معمار سینان معماری عهد کلاسیک عثمانی را خلق کرد. به امپراطوری یک هویت معماری اصیل بخشید. سینان مبتکری است که سنت‌ها را انکار نکرده و معماری است که سنت‌ها را هوشمندانه آفرید. تنها به ایجاد تغییرات در دوران خود بسنده نکرده بلکه با نبوغ و ژرف اندیشی خود به فراتر از زمان‌ها رسید.

معمار سینان، هر علاقه‌مند به تاریخ، تاریخ هنر و معماری را هیجان زده می‌کند. استانبول شهری ست که کسانی که می‌خواهند او را از نزدیک بشناسند را وادار به خواندن تاریخ می‌کند. اگر با خواندن و شناخت گذشته سینان به شهر بنگرید، هم قبل از او، هم دوران او و هم پس از او معانی متفاوتی بدست می‌آید.

زیرا استانبول و سینان به شکل جدایی‌ناپذیری در هم تنیده شده‌اند، معمار باشی امضای خود را بر شهر انداخته است. استانبول و سینان را باید حداقل با خطوط اصلی آن آموخت، هر کس در این شهر زندگی می‌کند، وام دار او می‌باشد. این کتاب برداشت گامی ناچیز در این راه است.

معمار سینان هارمونی داخلی- خارجی که در آثار خود طراحی کرده و با مناظر تأثیرگذاری که آفریده، نبوغ پلان‌هایش، مهارت‌های اجرایی، قابلیت بروکرات و با مدیریت موفق گروه خود، با مشارکت غیرقابل انکار در جامعه معماران خاص، معماری عثمانی را به نقطه اوج رسانده است. سرمعمار سینان هنگام خلق یک اثر چگونه کار می‌کرد، چطور پیش برد، چگونه مدیری بود، از کسانی که با او کار می‌کردند چه انتظاراتی داشت، روابطش با بانی‌ها چطور بود؟ زندگی روزمره‌اش، جزئیات شخصیتی‌اش را به طور کامل نمی‌دانیم اما تذکره‌هایش، وقف‌هایش، دفاتر ساخت، فرمان‌ها، کتیبه‌ها، سرسختی‌هایش به او، به آثارش و یا داستان‌های او در مورد بانی‌هایش بر شیوه کارش پرتو افکنده، راهی که نظاره می‌کند را روشنایی بسیار می‌بخشد. از سوی دیگر نقش فعال او حین ساخت اثر، نظارت بر معماران خود و خانواده مهندسين وابسته به آن، در کدام اثر و تا چه اندازه بوده را به طور دقیق نمی‌دانیم. هنگام انتخاب ۱۰۰ اثر برای نوشتن این کتاب، هنگامی که روی آن کار می‌کردم سؤالات مشابهی در ذهنم شکل می‌گرفت. هنگام دیدن آثار، چگونگی کار کردن معمار سینان را مجسم کردم. سعی کردم شخصیت، دستاورد و پیشرفت او را مشاهده کنم. سعی کردم

قابلیت تطبیق موفقیت‌آمیز شخصیت هنرمند معمار باشی با مدیریت بر جامعه معماران خاصه و شخصیت بروکرات او را درک کنم. به همین دلیل هنگام نوشتن هر اثر، مختصری به بانی بنا اشاره کرده و حکایت شخصی‌اش را جای دادم. بدین ترتیب سعی بر نشان دادن تفاوت‌های اسلوب بناهای سینان نسبت به بانی آن‌ها داشته و بر آن تأکید کردم. مختصری به سیاحان، خاطرات سفیران و افسانه‌ها اشاره کرده‌ام. آثار مختلف، حکایت‌های بهم پیوسته مرتبط با آن را بیان می‌کند. این کتاب، به شما چشم‌انداز کوچک و جامعی از قرن ۱۶ را نمایش داده، شخصیت‌های سرشناس این دوران را که می‌توان گفت دوران سینان، به صحنه می‌آورد. به این ترتیب توضیح موضوع پژوهشی با این گستردگی بطور مختصر بسیار مشکل می‌باشد. به همین علت هم اینک از کاستی‌ها و خطاهایی که از چشم بدور مانده تقاضای عفو می‌نمایم.

در بهار ۲۰۱۶، هنگامی که شنیدم این کتاب که چاپ اول آن در سال ۲۰۱۱ انجام شده بود تمام شده و مجدد منتشر می‌شود بسیار هیجان زده شدم. زیرا این وضعیت را، اشاره‌ای مبنی بر افزایش توجه و علاقه به شناخت معمار سینان و آثار او در استانبول می‌بینم. این علاقه را مهم می‌دانم زیرا این کنجکاوی و تلاش برای آموختن، به شناخت فرهنگ گذشته، به ادراک، به دوست داشتن، به حفاظت نمودن از تاریخ واداشته و آغاز راهی است که منجر به شکل‌گیری یک مشارکت آگاهانه در مقابل تخریبات فراگیر می‌شود. یکی از دلایل نگارش این کتاب به عنوان یک محقق و مستند ساز، ثبت آثار با شرایط دورانی است که در آن زندگی می‌کنیم. هدف دیگرم این که به این آثار که مانند یک "میراث" دیده می‌شود، در اصل باید با دقت بسیار مانند "امانت" به آن نزدیک شد، حتی آرزو داشتم که با نگاه کردن در چشمان آثار تاریخی نسبت به آن‌ها توجه و اعتنا خلق کنم.

سال‌ها با گفتن میراث مانند یک مسرف، آثاری را که به ما به امانت سپرده شده بود خرج کرده به اتمام رساندیم. سرانجام، بافت اصلی زیباترین شهر دنیا استانبول، پایتخت بیزانس و امپراطوری عثمانی را به کلی از دست دادیم. بدون شک شهرها تغییر می‌کنند، تبدیل می‌شوند. فقط در این تبدیل، باید جایگاه آثار را که به عنوان قسمتی از تاریخ زنده شهر می‌باشند از لحاظ سیاسی، فعالیت‌های دینی، اجتماعی و هنری شهر درک کرده و نباید آن‌ها را خدشه‌دار کرد، در این صورت است که می‌تواند سالم باقی بماند. به همین دلیل ندانستن و درک نکردن در استانبول، تبدیل به نشناختن ارزش‌ها شده

و راه برای تخریبات که بازگشت از آن مشکل است باز شد. به همین خاطر افزایش توجه به آثار سینما را مهم می‌دانم. در روزنامه‌ها اخبار مربوط به تخریب آثار سینما، برخاستن فریادهای اعتراض در مقابل مرمت‌های انجام شده، تعقیب و واکنش نشان دادن انسان‌ها از طریق فضای مجازی اگرچه هنوز به اندازه دلخواه نباشد نیز به عنوان ایجاد یک آگاهی قبول می‌کنم. جلوی ضرر از هر جا گرفته شود منفعت است.

چاپ دوم را فرصتی دیدم برای نواقص چاپ اول، خطاهای نوشتاری، اصلاح اشتباهات و وسعت دادن به جای جای متن. برخی از اشتباهات ناشی از بی‌دقتی و عجله، قسمتی از نواقص تکنیکی و مداخلات نشأت می‌گرفت. در یک کتاب به خصوص اثری مانند این سری که یک الگو داشته و برای آماده نمودن آن محدوده زمان مشخصی تعیین شده، در مورد متن و حجم آن از آغاز تصمیم گرفته شده است. این حجم متأسفانه هر آنچه که می‌توانیم بگوئیم را پوشش نمی‌دهد. این یک کار آکادمیک نمی‌باشد، از طرفی مجموع کارهای آکادمیک بدون نواقص گسترده، بیش‌تر امکان‌پذیر نمی‌باشد. به همین دلیل هنگام تشکیل متن، قوانین الگو را تا حد امکان رعایت کرده اما متنی بر مبنای اطلاعات آکادمیک و درک آسان آماده نمودم. از پژوهشگران و استادان گران قدری که از منابعشان سودبرده‌ام قدردانی می‌نمایم.

در بین دو چاپ زمانی طولانی تقریباً پنج سال گذشت. در طول این مدت در مورد بناهایی که سینما ساخته پژوهش‌ها و تحقیقات بسیاری را مطالعه کردم. بارها آثار را بازدید نمودم، هر بار که به آن جا رفتم عکس‌های جدید گرفته و آرشیو کردم. مانند مرحله اول در این چاپ نیز وضعیت روزانه آثار را دنبال کردم. در سال ۲۰۱۱ هنگام آماده‌سازی کتاب تک تک ۱۰۰ اثر را که جست‌وجو می‌کردم متأسفانه قسمت مهمی از آن‌ها در وضعیت بدی قرار داشتند. در حال ویرانی، و تنها چند قطعه اصیل از آن‌ها بر جای مانده بود و یا کاملاً اصالت خود را از دست داده بود. با آثاری مواجه شدم که با مداخلات یکپارچگی آن تا حد زیادی آسیب دیده بود. بناها بیش‌تر از آفت‌هایی مانند آتش سوزی و زلزله، قربانی طرح‌های عمرانی بی‌قاعده، ساخت و سازهای غیرقانونی، کنترل نکردن اداری، انجام مرمت‌های نادرست، سرقت و جهالت شده بود. متأسفانه بعد از گذشت پنج سال تغییر بزرگی به‌وجود نیامده است. در کتاب به‌طور خلاصه اشاره کرده‌ام که بناها در سال ۲۰۱۶ با چه مشکلاتی روبرو هستند. در صدر تخریبات، بستن

ایوان جامع‌ها و مساجد تبدیل به عادت شده است. این قسمت‌ها با مداخله‌هایی که انجام می‌شود بسیار بد منظر و این گونه اجرائیات بی‌ارزش در بناها که به عنوان آثار سینان تسجیل شده، مورد قبول نمی‌باشد. آلومینیم کاری‌ها، پوشش‌های پی وی سی، اندودها، رنگ‌های زشت و سرامیک در ایوان، بر زیبایی و اصالت بناها با حریم و مناره‌اش که دارای اسلوب قرن ۱۶ می‌باشند سایه افکنده است. بدین ترتیب نظاره قربانی شدن آثار تمدن بزرگ به وسیله بی‌تمدنی و در خفیف ترین بیان، جانسوز است. بناهای سنگی اندود کاری و رنگ کاری می‌شوند، تابلوهای الکترونیک، کابل‌ها، کولرها، لوحه‌های زشت، نور پردازی‌های عجیب، جا کفشی‌های زمخت، همه جا در مقابل ما قرار می‌گیرد. در باغ‌های مجموعه‌های بزرگ زباله‌ها انبار می‌شود، داخل قوس‌های سنگی، رواق‌ها قسمت‌های شیشه‌ای ساخته شده، پرده‌های زشت آویخته شده است. بر روی چینی‌های تاریخی رادیاتور مونتاژ می‌شود. خب آیا اثری که متناسب با حالت اصلی بازسازی شده و نجات یافته باشد در بین آثار نیست؟ البته که هست. در طول پنج سال همان طور که شخصا شاهد بودم و شاکی شدم مانند تخریبات جدید انجام شده، بناهایی را که با بازسازی‌های موفقیت‌آمیز به اتمام رسید و تقدیرشان تغییر کرد را نیز مشاهده کردم.

در تصاویر سعی کردیم قسمت‌هایی از بناها که اصالت خود را حفظ کرده‌اند جای دهیم. اما در بعضی از آثار غیر ممکن بود زیرا بناهایی وجود دارد که هم در دوران عثمانی و هم در دوران جمهوریّت بارها نوسازی شده و بناهایی وجود دارد که ارتباط آن با معماری عثمانی به طور کلی قطع شده است. آثار مورد بحث را یا حالت امروز و یا اگر یافت می‌شد از عکس‌های قدیمی، طرح و گراورهای آن‌ها استفاده کردیم. برای چاپ دوم بسیاری از عکس‌ها را جهت منعکس کردن وضعیت امروز بازسازی کردیم.

سلیمانیه را در یک کتاب می‌توان جای داد؟ تاریخ جامعه عثمانی، شیوه زندگی، جهان‌بینی، این سمبل ایده‌آل‌های یک امپراطوری جهانی، این نماد پایدار و بی نظیر را تا چه اندازه می‌توان در کلمات ریخت؟ سلیمانیه فقط یک شاهکار معماری نیست بلکه نماد یک تمدن می‌باشد که به هر معنی با استانبول یکی شده است. سینان را که با دیدگاه و نبوغ خود معماری عهد کلاسیک عثمانی را آفرید چگونه می‌توان توصیف کرد؟ چگونه ۱۰۰ اثر او را در استانبول آنگونه که سزاوار است بر زبان بیاوریم؟ درحین آماده کردن این کتاب با قبول این نکته

که تعریف و فهماندن سینان در این مدت زمان تنگ، و صحبت در مورد آثارش کاری دشوار است قدم در این راه گذاشتم. امیدوارم کتابی که در دست دارید نقطه آغازی باشد برای کسانی که می‌خواهند از معمار سینان و آثارش به طور عمیق شناخت پیدا کنند. خوشحال خواهم شد اگر این کتاب وسیله‌ای جهت کنجکاوی بیشتر شده و به دنبال یک اثر رفته، سینان و دورانی را که زندگی کرده بیشتر و اساسی‌تر دنبال شود.

در پایان، در مراحل آماده‌سازی کتاب، یک بعدازظهر هنگامی که در سلیمانیه می‌گشتم اتفاقی را تجربه کردم که می‌خواهم با شما در میان بگذارم. در سال‌های ۲۰۱۱ ماه می، با گام‌های سنگین به سمت آرامگاه سینان، هنگامی که چشمانم به سوی جامع پیش می‌رفت، ذهنم در جستجوی یک موضوع نو بود. یک سؤال، یک جواب، شاید جهت دیگری از سلیمانیه که هنوز ندیده بودم. در همین اثنا در مقابل آرامگاه معمار سینان یک زوج اروپایی که در حال بحث بودند در مقابلم ظاهر شدند. موضوع آتشین، صدایشان بلند شده بود، در سکوت خیابان غیر ممکن بود حرف‌هایشان را نشنید. موضوع مورد بحث درباره مقبره متعلق به سینان بود. آقا با اصرار به همسرش می‌گفت این جا مقبره سینان است، اما خانم می‌گفت برای معماری که چنین آثار باشکوه ساخته آرامگاهی تا این حد کوچک و بدون جلوه سزاوار نیست. باید از هیجان بحث باشد که آن زوج حتی اطراف آرامگاه را جستجو نکرده و اطلاعات مربوط به آن را نخوانده بودند، نتوانستم تحمل کنم با عذرخواهی از این که وارد گفتگوی آن‌ها می‌شوم، هنگامی که گفتم آدرس درست است چهره زن را تعجب زیادی فرا گرفت و با حیرت گفت: "این قدر ساده، چطور می‌شود؟ من تقریباً مطمئن بودم یکی از مزارهای باغ است". درحالی که سعی می‌کردم آن زوج را تفهیم کنم، خودم را برای درک سرمعمار "حقیر و فقیر" کمی نزدیک‌تر حس می‌کردم. به آن‌ها نزدیک‌ترین راه را برای رفتن به جامع رستم پاشا تعریف کرده و محو این آرامگاه ساده می‌مانم. چشمانم به آخرین سطر کتیبه خیره می‌شود، زمزمه می‌کنم:

"گذشت در این دم از جهان پیر معماران سینان"

باشاک ائوز اورال

آذر ۲۰۱۶